

מראי מקומות - יומא

פ:

כתב, שאיסור אכילת יום הכפורים נחשב כאיסור מוסיף על כל איסורי אכילה שבתורה, שבכל האיסורים אסור רק כדרך אכילה, וביום הכפורים אסור גם שלא כדרך אכילה, ואם כן רבי שמעון הסובר שהאוכל נבילה ביום הכפורים פטור משום שאין איסור חל על איסור, על כרחך שהוא חולק גם על איסור מוסיף.

ובמשנה למלך (יסוה"ת ה', ח', ד"ה נסתפקתי) כתב לדון, האם אכילה גסה נקראת כלל אכילה לענין איסורין, שנקט שהרי זה כדרך הנאתו, אבל צידד שמכל מקום חייב, לפי שיתכן שכל החסרון שלא כדרך הנאתו הוא רק כשהאוכל מצד עצמו אינו כדרך הנאה. ואף שבסוגייתנו מבואר לכאורה שאכילה גסה אינה אכילה, יש לדחות שכאן אין האיסור תלוי באכילה, אלא ביתובי דעתיה, וידוע לחכמים שאכילה גסה אינה מיישבת דעתו, אבל לעולם אכילה גסה מקרי אכילה.

ה. האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור הקשה בתוספת יום הכפורים, מדוע השמיעו דין זה רק באיסור אכילה ביום הכפורים, ולא אמרו כן לגבי כל מאכלות אסורות. ותירץ, שהחידוש הוא לענין יום הכפורים, שאף שבשעת אכילה אינו נהנה, מפני שהוא שלא כדרך הנאתו, אולם כשנתעכל המזון הראשון, מתיישבת דעתו במה שיש לו אוכל במעיו, ועל כן הוה אמינא שחייב, והשמיעונו שהולכים אחר אחר שעת אכילה, ובשעת אכילה הרי לא נהנה. עוד תירץ, שהחידוש הוא שגם אחר כך אינה הנאה, אלא הוא היזק של עצמו הוא.

ו. כי יאכל פרט למזיק פירש רש"י, את התרומה. והעיר התוספת יום הכפורים, מדוע שינה רש"י ממה שפירש לעיל לענין אכילת יום הכפורים, שהזיק האוכל ואת עצמו. ותירץ, שכיון שהאוכל תרומה חייב לשלם קרן וחומש, וכאן אינו אלא מזיק, ועל כן אינו חייב לשלם אלא הקרן, לכך לא הזכיר אלא הטעם שהזיק את התרומה, שמפני זה חייב לשלם רק קרן, כיון שהזיק ולא אכל.

א. כי איתשיל בעוג מלך הבשן איתשיל פירש השיח יצחק, כלומה, שנמנו וגמרו שבית הלל שיעור זה הוא אפילו לעוג, ונמצא שדברי בית הלל לא נאמרו רק לחומרא, אלא גם לקולא, ועל כן לא נשנו בעדיות.

ב. וכותבת בכדי אכילת פרס הובא לעיל (ע"ט) ספק המנחת חינוך (ש"ג, ב'), האם שיעור כותבת ביום הכפורים תלוי בהנאת הגרון או בהנאת המעים. וכתב להוכיח מסוגייתנו, שכיון שכותבת הוא בכדי אכילת פרס, מבואר שתלוי בהנאת הגרון, לפי שבהנאת מעים, לא שייך לומר שתלוי בכדי אכילת פרס, כיון שסוף סוף נמצא ככותבת בבני מעיו. ובעמק ברכה הקשה על ראיה זו, שהרי זה מה שאמר אביי לרבא, דקים להו לרבנן דבהכי מייטבא דעתיה, בכותבת בכדי אכילת פרס, ויש לפלפל בזה.

ג. אמר ריש לקיש ציר שעל גבי ירק מצטרף לככותבת ביום הכפורים הקשה התוספות יום ככפורים, מדוע נקט דין זה דוקא לענין אכילת יום הכפורים, ולכאורה דין זה שייך גם בשאר איסורי אכילה, להצטרף לשיעור כזית, כגון אכל כזית ירק כלאי הכרם שהציר שעליו מצטרף למלקות, ובשלמא אם אין זה ציר היוצא מן הירק, יש לומר שאין זה שייך אלא ביום הכפורים, שכל מאכל אסור, אבל שיטת רש"י בחולין [קכ.] שמדובר בציר היוצא מן הירק, קשה. וכתב לחדש, שהציר חשוב כמשקה, ובכל התורה אין אוכלין ומשקין מצטרפין לשיעור, ורק לענין אכילת יום הכפורים, שהשיעור תלוי ביתובי דעתא, ציר זה שמכשיר חשוב כאוכל וחייב, אבל סברא זו של הכשר אוכל אינה סברא לצרף בשאר איסורי אכילה.

ד. האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור מאי טעמא וכו' פרט למזיק כתב השאגת אריה (ע"ו) שיש ללמוד מכאן, שרק המזיק עצמו פטור באכילת יום הכפורים, אבל סתם האוכל שלא כדרך אכילתו ביום הכפורים חייב, ולכך נקט דוקא מזיק. ולפי זה